

ORTADOĞU'DA DİN OLGUSUNUN ASİMETRİK İZDÜŞÜMLERİ

ASYMMETRIC PROJECTIONS OF THE PHENOMENON OF RELIGION IN THE MIDDLE EAST

Ahmed Hamza ALPAY

Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Yaşlı Bakımı Pr., ahamzaalpay@bayburt.edu.tr

10.33537/sobild.2023.14.2.1

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 17.02.2023
Kabul edildiği tarih: 15.05.2023

Article Info

Date submitted: 17.02.2023
Date accepted: 15.05.2023

Anahtar sözcükler

Din, Gerçeklik, Kültür, Ortadoğu, Semantik

Keywords

Religion, Reality, Culture, Middle East, Semantic

Öz

Sosyolojik analizde Tanrı'nın aşkınlığı insana özgü bir içkinlikle anlam kazanmaktadır. Gerçekliğin kendisi -hakikatin yasalarını-duyum ve anlamlar yoluyla insanın varoluşunda güvenilir kılmaktadır. Din; gerçekliğin bilincinden farklı inanç nesnesinde, toplumsal hayatın zihin durumuna ilişkin ayırt edici temel aksiyonları -şüphencilik üzerinden değil- fenomenolojik olarak sunmaktadır. Bir dinin, gerçekliğin doğasıyla ilgili bilişsel pratiklerinin özü, insanın varoluş alanının tasavvurudur. Özne ve nesne arasındaki diyalektik süreç gerçeklik düzleminde devam ettiği müddetçe, dinin içsel ve dışsal yansımaları tarihin hafızasında yer tutmaya devam edecektir. Kavramların anlamlı kılınması -soyut mantıksal statü değil- verili durumlarda-insanların davranışına yön veren dinsel ideolojilerin betimlemeleri olmasıdır. Dinsel deneyim, inananların yaşadığı dünyada; kültürel boşlukları kapatan, insanın sağduyuyu dünyasındaki özgün değişim kavrayışlarını ritüelleştiren sembolik eylemlerdir. Dinsel semboller; bilişsel açıdan kimlik ve doğruluk kazandığı alana, belirli bir dinin antropolojik kavrayışına ve tarihsel karakterine tanım getirme çabasının öğeleridir. İnanç; son tahlilde, hiçbir ihtirasın sarsamayacağı iç huzuru, bireyin içindeki denetlenemez ahlakçılığın taleplerini, özel bir samimiyet dininin hakikat alanını belirlemektedir. Bu makalede -din olgusunun gerçekliğinden hareketle- Ortadoğu coğrafyasının tarihsel ve kültürel zenginliğine vurgu yapılarak; siyasi aktörlerin bölgesel güç mücadelesinde, toplumsal paradigmayı etkileyen dinsel yönelim ve unsurların etkisi incelenecektir.

Abstract

In sociological analysis, God's transcendence gains meaning with a human-specific intuition. Reality itself makes the laws of truth reliable in human existence through sensations and meanings. Religion, not through skepticism, presents the distinctive basic axioms about the state of mind of social life phenomenologically in the object of belief different from the consciousness of reality. The envisioning of human existence is the core of a religion's cognitive practices regarding the nature of reality. As long as the dialectical process between the subject and the object continues at the level of reality, the internal and external reflections of religion will continue to take place in the memory of history. Making concepts meaningful is not abstract logical status in given situations, but rather the representations of religious ideologies that guide people's behavior. Religious experience is symbolic actions that ritualize people's original conceptions of change in the common sense world and close cultural gaps in the world where believers live. Religious symbols are the elements of an effort to define the anthropological understanding and historical character of a particular religion, the area in which it gains cognitive identity and accuracy. In the final analysis, faith determines the demands of uncontrollable moralism within the individual, the truth field of a special religion of sincerity, and the inner peace that no passion can shake. In this article, by emphasizing the historical and cultural richness of the Middle East geography, the effect of religious orientations and elements that affect the social paradigm in the regional power struggle of political actors will be examined based on the reality of the phenomenon of religion.

Giriş

İnsanlık ve kutsal arasındaki ilişki dikkatli bir not gerektirir. İlahi olanın mevcut ve çok önemli olduğu bir dünyayla ilişki kurmak bizim için çok zordur (Key, 2010: 34). Dinle ilişkili bir tartışma, din çalışması olarak adlandırılan oldukça tanımlanmamış bir alanda gerçekleşerek, daha az görünür olmuştur (Beyer, 2011: 4). Geleneksel tarafta din, ilahi ve şeytani güçlerin bir savaş alanı olarak ruh teorisi sunar ve saflaştırmaya dayalı bir dizi öz bakım teknikleri sağlar (Gregg, 2005: 85). Bununla birlikte, bir din biliminin genel bir stratejisi arzu edilmektedir ve henüz tam olarak çalışılmamıştır (Smart, 2015: 4). Teolojik yönelim, insanoğlunun kendi çıkarlarının ötesinde hareket etmesine ilham verebilecek *aşkın ötesi* fikrini ciddiye alan, manevi uygulamalar üzerine araştırma yapılmasını gerektirir (Dyck, 2014: 29).

Ortadoğu'daki silahlı çatışma her zaman politik ve akademik bir ilgi konusu olmuştur (Fox, 2013: 407). Hiçbir kültürel veya dinî sistem bir bütün değildir. Her büyük kültürel miras, hem barışçıl hem de savaşçı davranışları güçlendirmek için kullanılabilir karmaşık bir kaynak zümresi sağlar (Funk & Said, 2009: 48). Ahlaki olarak yüklü sembolik sınırlar etrafında örgütlenen tüm toplumlar, kutsal formlar temelinde yapılandırılmıştır (Lynch, 2014: 39). Geleneklerinden kullandıkları temel inançlar ve uygulamalar, duygusal emeğin dinî enerji ve amaç ile donatılmasıyla çaba sarf etmeden birleşmiştir (Jenkins, 2014: 44).

Ortadoğu'daki politika, ılımlı Arap rejimleri ile stratejik ittifaklar kurarak bölgesel istikrarın sağlanmasını (Bermant, 2013: 624). Toplumsal ilişkilerin ve oluşturulan anlamların modelleri rastlantısal olmaktan uzaktır (Beckford, 2003: 12-13). İnsanların kendileri için inançlarını kendi adımlarında keşfetmelerine olanak veren dinsel örgütlerin devam ederek yayılan ortak yaşamı (Hunter, 2010: 34), uygulanabilir liberal demokrasiler, hem yenilenmiş hem de öğrenmeye devam eden düşünsel bir altyapıya ihtiyaç duyacaktır (Labuschagne, 2013: 17). Dinin işlevsel tanımları, dinin sosyal kontrolü sağlamadaki olumlu işlevlerini veya bir grup insanı istismar eden bir statükoyu teşvik etmedeki işlevsizliklerini vurgulayabilir (Swenson, 2009: 8). Oysa dini bilme sonsuz bir bütünlük hissini içerir (Bellah, 2011: 6).

Ortadoğu'da mücadele (Rosario & Dorsey, 2013: 94) savaşın istisnai ve geçici durumlarına cevap vermek yerine rutin yönetim ve tahakküm biçimleridir (Lu & Thies, 2013: 242). Farklı şekillerde formüle edilmiş (Wilford, 2012: 24) kimlik ve ihtilaf etrafındaki modern tartışmalar, sınıfların *sahteliğine* işaret etmektedir (Couroucli, 2012: 39). İnsanların olduğu her yerde inanç bulunursa (Smith, 2012: 155), dogmatik bir din tutkusu, inancın öğretilerinde çok iyi anlaşılabilir (Wuthnow, 2012: 18).

Ortadoğu silahlı çatışmaları Batılı politikacılar tarafından sıklıkla kendi ülkelerinin güvenliğine yönelik bir tehdit olarak algılanırken, savaş ve ihtilafın ana yükünü Ortadoğu'daki insanlar taşımaktadır (Al-Ali & Pratt, 2009: 6). Giderek artan siyasi farklılıklar göz önüne alındığında (Richter, 2001: 33) Mukaddes Kitap, ülke (*vadedilmiş topraklar*) hakkında normatif bir öğreti sunsa da (Marchadour, Neuhaus, & Martini, 2006: 3) bugün dünyanın en büyük iki sorunu olan petrol ve terör (John, Walvoord, & Hitchcock, 2007: 22); önemli soruları, uygun veri kaynaklarını ve tatmin edici cevapların formunu tanımlar (Spangler, 2015: 49).

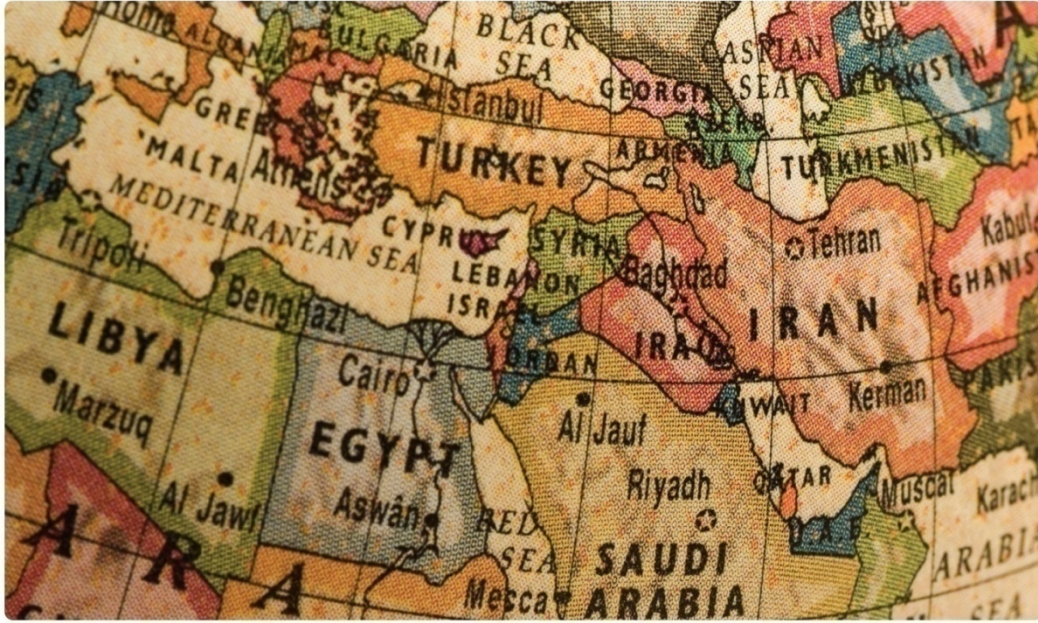
Dinsel deneyim, inananların yaşadığı dünyada; kültürel boşlukları kapatan, insanın sağduyu dünyasındaki özgün değişim kavrayışlarını ritüelleştiren sembolik eylemlerdir. Dinsel semboller; bilişsel açıdan kimlik ve doğruluk kazandığı alana, belirli bir dinin antropolojik kavrayışına ve tarihsel karakterine tanım getirme çabasının öğeleridir. Bu makalede –din olgusunun gerçekliğinden hareketle– Ortadoğu coğrafyasının tarihsel ve kültürel zenginliğine vurgu yapılarak; siyasal aktörlerin bölgesel güç mücadelesinde, toplumsal paradigmayı etkileyen dinsel yönelim ve unsurların etkisi incelenecektir.

[Semantik Puzzle]*

Ortadoğu tartışmalı bir şekilde, uzmanlar ve öğrenciler tarafından sorulara ilham veren bir konum: *Neyin ortası?* ve *Nerenin doğusu?* (Khalil, 2014: 300). Ortadoğu'nun doğru tanımı tam olarak nedir ve kök terim ne anlama geliyor? Tarihsel olarak kullanılan terimler, neredeyse hepsi kökenlerinde –Doğu, Doğu Asya Ülkeleri, Deniz Aşırı, Doğu Akdeniz Bölgesi, Yakın Doğu, Ortadoğu– Avrupa merkezli olmuştur (Held, Cotter, & Cummings, 2011: 7). Merkez dünya Ortadoğu, beş deniz (Doğu Akdeniz, Kızıldeniz, Umman Denizi-Basra Körfezi, Hazar Denizi ve Karadeniz) içerisinde yer alan jeo-stratejik, jeopolitik ve eko-stratejik önemlere sahip bir bölgedir (diplomatikstrateji.com, 2022).

* Metafor olarak Ortadoğu coğrafyasına atıf yapılmıştır.

Harita 1: Ortadoğu

Kaynak: (www.vocfm.co.za)

Öncelikle hangi ülkeleri kapsamakta dersek; Bahreyn, Katar, Umman, Yemen (diplomatikstrateji.com, 2022), Filistin Toprakları (Levi, 2011: 1), Lübnan, Ürdün, Türkiye, Suriye, Irak, Suudi Arabistan, İran, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri ve İsrail'i kapsayan bölgeye uygulanan II. Dünya Savaşı'ndan kalma modern bir ifadedir. Ayrıca, sıklıkla Kuzey Afrika, özellikle Mısır, bölümlerini dâhil etmek için kullanılan ve öteden beri Ortadoğu'ya ait konuları çok yakından içermektedir (Bankston, 2003: 20). Mısır hariç, Kuzey Afrika (Cezayir, Libya, Fas ve Tunus) Mağrip; *Batı* olarak bilinir (Levi, 2011: 1). Ortadoğu ile bağlantılı diğer bölgeler Afganistan, Ermenistan, Azerbaycan, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Pakistan, Güney Sudan Cumhuriyeti, Somali, Sudan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Batı Sahra'dır (Levi, 2011: 1).

Harita 2: Küresel Mercekten Ortadoğu

Kaynak: (ednews.net)

Bu çevre tarihidir, ancak daha büyük ekosistemlere insan katılımında (Shakow, 2010: 661); yaratılış mitlerini, kültürlerin kendilerini, temel kimliklerini ifade eder (Leeming, 2004: 52). Bu çevrede, kavramların anlamlı kılınması -soyut mantıksal statü değil- verili durumlarda- insanların davranışına yön veren dinsel ideolojilerin betimlemeleri olmasıdır.

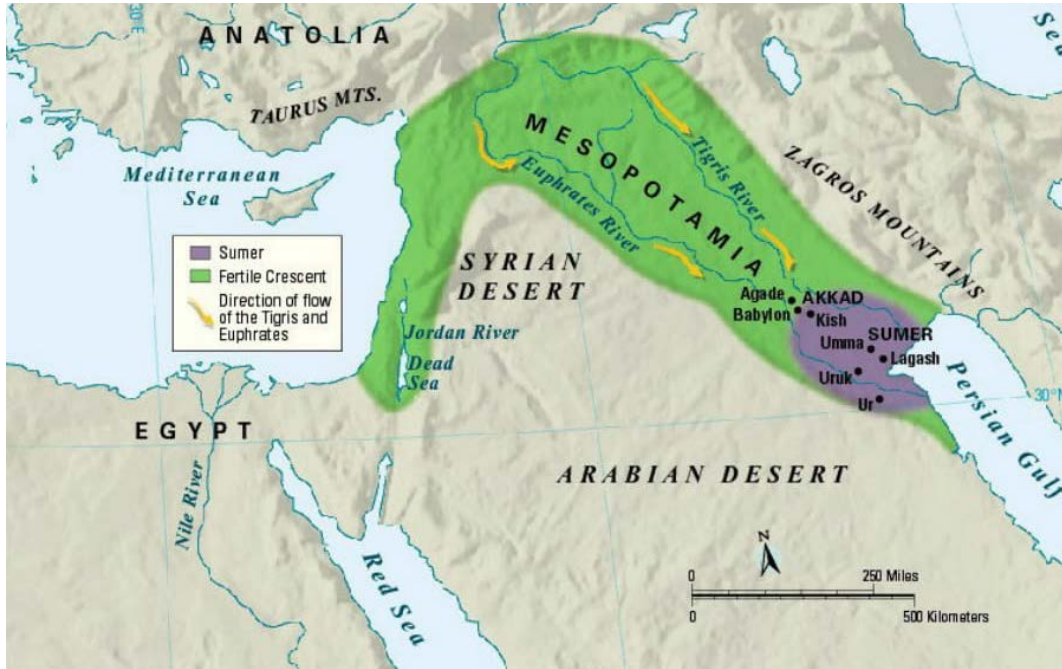
1. Ortadoğu'da Toplumsal Paradigma

Kimlik hem bir sınıflandırma türü hem de statü, sınıf, cinsiyet, etnik köken, dil, milliyet ve hatta din kategorilerine uygulanan anlamların ürünüdür (Chambers & University of Wales 2004: 2). Öte yandan, dinsel duygular veya deneyimler, söz konusu inançların gerçek doğasını -varoluşsal olarak- (Smidt, 2013: 15) yeni yollarla sormayı gerektirebilir (Ammerman, 2013: 6-7). Bir yandan mitler ve klişeler -diğer yandan ulusal tarih- arasındaki ilişki, ulusun özünden

kaynaklanmaktadır (Stih, 2010: 11). Ortadoğu'daki arkeoloji, tartışmalı bir biçimde, habitusu açık bir kültüre dönüştüren etkileşim biçimlerine dayanarak, sadece mevcut olanı tanımlamanın veya ona uygun olmanın ötesine geçmektedir (Anderson, 2013: 39).

Demokrasilerdeki politik açıklık ve çoğulculuk, küreselleşmeye uyum sağlama kapasitelerini önemli ölçüde açıklamaktadır (Henry & Springborg, 2001: 64). Ortadoğu ülkeleri hiçbir zaman Batı'da gelişen modellere dayanan ilerici demokrasiler olarak tasarlanmamıştır (Harms, 2010: 61). Genellikle anıtsal mimarinin gelişiminin, Geç Kalkolitik Büyük Mezopotamya'da kentleşme sürecinin en önemli safhalarından biri olduğu kabul edilmektedir. Bu gelişme, başından beri, dini pratiğin tarihin başlangıcında kurumsallaşması ile ilişkilendirilmiştir (Butterlin, 2015: 60).

Harita 3: Bereketli Hilal

Kaynak: (guides.library.cornell.edu)

Yahudiler ve Müslümanlar, 1948'de İsrail devletinin kurulmasından bu yana çatışma içindedirler (Afridi, 2014: 35). 1948 Arap-İsrail savaşı ve 1958 Irak devrimi arasındaki on yıl, Arap ülkeleri arasında bir bölünmeye tanık olmuştur (Allison, 2012: 53). Hitler ve Naziler tarafından kabul edilen anti-Semitizm -Ortadoğu'da yankı bulurken- yanlış bir bilinç hattını aşmış Filistin 1948'de İsrail devleti hâline geldiğinde, genellikle *felaket* olarak adlandırılan *el-nakba* olarak anıldı. Dekolonizasyonun dünya çapında gerçekleştiği ve Yahudi Soykırımının hâlâ taze olduğu göz önüne alındığında, İsrail'e izin verilen eşsiz bir lütuf (Karber, 2012: 31) her zaman daha karmaşık hâle geldi ve bu bölgenin tarihi oldu (Chalcraft, 2016: 55).

Ortadoğu, bölgesel alt sistemlerin geliştirilmesinde; herhangi bir ulus devletin yakın çevresindeki ulusal çaba ve zamanın daha fazla yatırımını göstermektedir (Bligh, 2014: 203). Tarihsel ve demografik nedenlerden dolayı, İsrail çok çeşitli sosyal ve dinî bölünmelerle çevrelenmiştir (Spruyt, 2014: 38). İsrail Devleti'nin kurulması yeni bir durum yarattı, çünkü ilk kez Yahudi tarihi zorunlu olarak okullarda devletin veya devlet içindeki bazı kuruluşların yetkisi altında genç bir kuşağa öğretiliyor (Lewis, 2004: 59). Sonuç, tüm ülke genelinde Filistinliler ile İsraililer arasında öngörülen bir toplumsal ayrılık düzeni oldu (Abowd, 2014: 15).

Ortadoğu'nun ana ikileminin neoliberalizm olduğunu iddia etmek -örneğin 2011'in Arap ayaklanmasının nedeni- son on yılların temel dinamikleri hakkında çok

az şey anlatmaktadır (Harris, 2016: 22). Libya, Suriye ve Yemen'de iç savaşlara dönüşen Arap ayaklanmalarının ardından bölgedeki birçok bölgesel sınır etkilenmiştir (Del Sarto, 2017: 767). Suriye'den kaynaklanan insani ve bölgesel güvenlik krizlerinin olumsuz etkilerini -ABD de dâhil olmak üzere- başlı başına kontrol altına almak veya tamamen gidermek tek başına bir oyuncunun gücünün çok ötesinde görünmektedir (Blanchard, Humud, & Nikitin, 2014: 72). Bölgeyle ilgili antropologlar özellikle, baskıcı Ortadoğu erkekleri, ezilen Ortadoğu kadınları, BM-Amerikan vatansızları veya Yahudi karşıtı düşman oldukları varsayımlarıyla sürekli olarak mücadele hâlinindedir (Deeb & Winegar, 2016: 12).

Tarih bir kimlik, gurur, ihtişam, utanç veya zayıflık duygusu sağlar (Sorenson, 2009: 11). Zulmün ilk nedeni insanların birbirlerini algılamasıdır (White, 2011: 38). Her yerde, irredantizm (*kurtarımcılık*) ile etkilenen bir bölgede, iç politika milliyetçi dışlanmayı teşvik etmektedir (Hinnebusch, 2015: 96). Bununla birlikte, meşruiyet, değişen ağırlıklara sahip birçok bakış açısından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, Ortadoğu'da meşruiyetin tarihsel kaynaklarına sahip olmak, rejimleri devrimci ayaklanmasından izole etmek için kendi başına yeterli değildir (Maddy-Weitzman, 2000: 38).

Ortadoğu'da hükümet sorumluluğunu ve demokrasiyi teşvik etmek için Batı'nın katkılarının geçerliliği ve uygulanabilirliği değerlendirilmelidir (Sayigh, 2005: 42). En belirgin engellerden biri, Ortadoğu'da eş görülmemesi

bir şiddet anında kaynaklara erişmektir (Baron, 2016: 551). Erişim sağlayanlar daha sonra çok özel bir şey elde ettiklerine inanmaktadır (Oliver, 2012: 76). Güvenliğin değeri, iç ve dış tehditlere karşı fiziksel varoluşun korunmasını içerir (Schwarz, 2011: 15). Bu endişe, bugün Ortadoğu'daki ABD menfaatleri için de geçerlidir (Haas, 2012: 37). Arap dünyası, geçmiş davranışlarını ve bölgeye getirdikleri karmaşayı dikkate alarak Amerikalılar ve niyetlerinden şüphelenmektedir (Constantinides, 2016: 37-38).

Ortadoğu'da toplumsal düzenin dinî değerlerle desteklenmesi gerektiği varsayımı yaygındır (Davie, 2003: 66). Yakın bağımsızlık sonrası dönemde, gelişen Arap devletleri; meşruiyetlerini, işçilerin ve köylülerin önemli ekonomik ve politik kazançlar elde etmelerini sağlayan popülist politikalar üzerinde belirlediler (King, 2009: 6). Direniş hareketleri bu değişimlerin merkezinde konumlanmıştır (Avon, Todd, & Khatchadourian, 2012: 132). Terörist gruplar bu hükümetlere ve insanlara yük getirdiler ve varlıkları ek çatışmalara neden olmuştur (Kahana & Suwaed, 2009: 25).

Bir din, tartışmasız meşru olan büyük bir dinî gruptur (Zuckerman, 2003: 45). Etnik kimliğin sürdürülmesine yardımcı olan dinsel kimlik (Dzialtuvaite, 2006: 82), dolayısıyla geçmiş; insan bilincinin kalıcı bir boyutu, kurumların, değerlerin ve insan toplumunun diğer kalıplarının kaçınılmaz bir bileşenidir (Christiano, 2011: 9). Güvenlik ağları büyüdükçe ve baskıcı amaçlar çoğaldıkça, devlet şiddeti nüfusun daha geniş kesimleri tarafından görülebilir hâle gelmiştir (McMurray & Ufheil-Somers, 2013: 12). Meşru devletin bu yetkilerinin *sui generis* olmadığını kabul etmek önemlidir (Wolterstorff, 2012: 49). Dahası, hiç dindar olmamak gerçek anlamıyla düşünülemezken (Overall, 2012: 18); dindarlık, epifenomenal ya da modernleşmesi tamamlanmamış (Cevik, 2016: 7) anlam farklılıklarının keşfedilmesini kolaylaştırır (Augsburger & Abu-Nimer, 2009: 4).

2. Ortadoğu'da Din Olgusunun Gerçekliği

Ortadoğu, insanlık tarihinde büyük öneme sahiptir. En eski insan uygarlığının -Mısır'daki Nil boyunca ve bugünkü Irak'taki iki nehir -Dicle ve Fırat- arasındaki iki alanını içerir. Aynı zamanda üç büyük dünya dininin -Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam- doğduğu yerdir. Ortadoğu'nun merkezindeki alan (İsrail / Filistin) genellikle *Kutsal Topraklar* olarak adlandırılır (Scott-Baumann, 2009: 2). Özellikle antropoloji içerisinde, modern Ortadoğu'da dindar konuların oluşumu üzerine çalışmalar için son zamanlarda bir istek oluşmuştur (Bille & Bandak, 2013: 18). Değerler hiyerarşisini belirlemek için değer rejimleri arasında bir seçim yapmanın gerekliliği vurgulanmaktadır (Waterman, 2016: 50). Dinsel bireyler ve aileler; tapınak, mihrap, dua veya meditasyon odalarının inşası ile evlerinde genellikle dinî mekânlar kurarlar (Knott, 2014: 44). Din ve sosyokültürel durum arasındaki karmaşık ilişki

henüz tam olarak anlaşılammıştır ve daha fazla araştırma gereklidir (Salem Press, 2014: 23).

Bir kurum olarak, bir din belirli inanç ve uygulamaları öğretmek için yeni ve devam eden üyelerin kurumsal gereksinimlerine uymalarını bekler (Lundskow, 2008: 15). Tözsel tanımlar, dinin anlamı veya özünün niteliklerini içerir. Bu içerik genellikle, duyularımızla deneyimleyemediğimiz veya aklımızla kavrayamadığımız olağanüstü fenomenlere olan insan inancına dayanmaktadır (Furseth & Repstad, 2006: 20). Tanrı, bireyin ahlaki bir kişilik olarak kendini gerçekleştirme için aşkın bir temeldir (Urban, 2012: 73). Tek tanrılı dinler, öncelikli olarak, özellikle ülkelerdeki siyasal durumu ve sosyal yapıları değiştirmek ve kutsal kitaplardan gelen yazılı metinlere dayanarak yeni bir gerçeklik ortaya koymak isteyen ütöpik bir vizyon yaratma eğiliminde olmuştur (Cohen, 2014: 23). Dinsel eylem çerçevesi, elit ve popüler din biçimlerini, hem benzerliklerini hem de farklılıklarını karşılaştırmak için analitik bir araç olarak kullanılır (Sharot, 2001: 11). Ahlaki bir gerçek olarak din, değerleri belirleyen bir arzu anı ve izin verilenleri sınırlayan bir yaptırım anı (*kutsal*) olarak tanımlanır (Luhmann & Kieserling, 2013: 7).

İslam, Ortadoğu Müslüman toplumlarının genel karakterini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir (Tessler, 2015: 64). Şiiiler ve Sünnilerin yanı sıra, Arap dünyasında başka Müslüman mezhepler de yer almaktadır. Arap dünyasında Lübnan'daki Maruni Hristiyanlar, Mısır'daki Kıpti Hristiyanlar ve bölge genelinde Ortodoks Hristiyanlar da dâhil olmak üzere önemli bir Hristiyan nüfus da bulunmaktadır (Gelvin, 2015: 2). Bölge aynı zamanda her zaman tek bir dinî gelenekle sınırlı bir şekilde ilişkilendirilmeyen Dürziler, Yezidiler, Kürtler, İranlılar, Ermeniler ve Türkler gibi birçok farklı etnik ve dinî gruplara da ev sahipliği yapmaktadır (Brooks & Young, 2016: 23).

Görsel 1: Dinsel Ritüellerden Bir Görünüm

Kaynak: (www.theonion.com)

Ortadoğu'da Evanjelizm, lokal toplulukların kendi işlerinden sorumlu olduğu merkezi olmayan bir harekettir (Amstutz, 2013: 38). Evanjelizm, Protestan Hristiyanlık içinde belirli bir mezhebe bağlı olmayan ayrı bir dinsel hareket olarak görülmelidir (Yeager, 2013: 2). Ruhen, dirilme Evanjelic dindarlığının merkezindedir (Turnbull, 2012: 73). Evanjelicler, İncil'e olan sadakatın, insanların dünyevi ihtiyaçları ve adalet arayışı için sosyal ve politik aktivizm yoluyla yeterli ilgi gerektirdiğine inanıyordu (Gasaway, 2014: 23). Genellikle evanjelizmin tercih edilen yöntemi, bir dizi kuramsal ve *mantıksal* açıklamalar yapmaktır (Dillon, 2012: 34). Evanjelizm sadece alternatif inançlara meydan okumak ya da insanları belirli değerlerle yaşamaya çağırmakla kalmaz, aynı zamanda nihai bir anlam da gerektirir (Teasdale & Campbell, 2014: 25).

Günahkâr insanların Tanrı ile doğru hâle getirilmesinin tek yolu (Hankins, 2008: 22) çok fazla insana yönelik bir edebî Evanjelist çabadır (Gehring, 2017: 85). Ortadoğu'da kimlik ilkesi ve özellikle de vekalet evanjelizmde etkilidir (Comer, 2013: 64). Evanjelizm ve çeşitli edebî formlardaki teolojik görüşleri ifade etmek (Vance, 2014: 52) bu tür bağlamlarda evanjelizmle bağlantılı Protestan gruplar, kökenleri radikal reformasyonda olan, bazen özgür kilise geleneği olarak adlandırılanlara aittir (Thiessen, 2011: 14). Püritenler, teolojinin evanjelizm için önemini biliyorlardı (Boone, 2013: 23). Evanjelizm, Tanrı'nın her insanda yaşayan ruhu, Tanrı'nın daha geniş hikâyesiyle bağlantı noktasını bulduğunda gerçekleşir (Pagitt, 2014: 35).

Ortadoğu'da evanjelizasyon, vaftiz edilmiş Katolik'in yaşam tarzının kurallı bir rolünden daha çok bir slogandır (Martin, 2012: 11). Evanjelizm, bir tanığın birisini kurtuluş müjdesini almaya ve İsa Mesih'in bir öğrencisi olmaya davet ettiği özel eylemi ifade eder (Meyer, 2012: 18). Evanjelicler, Tanrı'nın çocukları olduklarına inanıyorlardı, ancak onu rahatlıkla kabul etmelerine rağmen, kendilerini yetiştiren toplumun

çocuklarıydılar (Rosman, 2012: 31). İncil'in mesajını yaymak, çok çeşitli unsurlardan oluşan son derece karmaşık bir süreçtir (Jones, 2003: 16). Amaca uygun yorumlayıcı konular (Stephens & Giberson, 2011: 48), ortaya çıkan dönüşüm, kaybedilen Hristiyan otantiklik duygusunu kurtarmaya yöneliktir (Biello, 2011: 45).

Biri onu güvenilir ve doğru bulsa da (Cochran, 2005: 9) İncil evrenselcilik fikrini tanıtır (Gordis, 2012: 75). Aşkın anlamlar -görünür gerçekliğin ötesindeki düzlemde var olan yaşam durumudur (Besecke, 2010: 92). Giderek daha karmaşık bir dinî piyasada manevi dikkatleri etkileyici çaba, Ortadoğu'da Evanjelistleri kültürel teamülde kalmaya sürekli teşvik eder (Turner, 2008: 6). Misyonun kurulması ve açık teolojisinin itici gücü, yayımlacı Mesih inancıdır (Ariel, 2000: 25). Tüm insanlar, yanlış olduğunu düşündükleri şeyleri yaparlarsa kendilerini günahkâr hissettiren bir vicdana sahiptir (Watton, 2010: 7). Geçerli, yaygın görüşlere rağmen (Ingersoll, 2003: 14) Evanjelicler, Tanrı'nın iradesinin kişisel deneyimlerle bilinebileceği sonucunu çıkardılar (Daly, 2002: 21).

3. Ortadoğu'da Din Olgusunun Siyasallığı

Din, toplumdaki sosyal normların egemen ya da başat sistemini sağlar (Leaf, 2014: 11). Bir yandan, din, doğal dünyanın dayanılmaz güçlerine doğal bir insan tepkisidir (Warner, 2010: 1). Bazı araştırmacılar maneviyat ve dindarlığın kültürel olarak belirlenmiş değerler olduğunu belirtmişlerdir (Edara, 2013: 17). Dinin, yaşamın nihai önemi ve algılanan gücü hakkındaki iddialara ilişkin (Beckford, 2011: 43) ritüelin, mitlerin ve teorik eleştirinin spesifik sembolik biçimleri son derece değişkendir (Madsen, 2012: 25). Ancak hümanist *inanç*, bağlılık yerine umut olarak daha uygun bir şekilde ifade edilir (McLennan, 2010: 50).

Diğer yorumlar din, maneviyat ve duygu arasındaki ilişkiye işaret eder (Bengtson, 2013: 32). Antropologlar, siyaset bilimciler birçok çağdaş Müslüman toplumlarda

yeni sosyal ağları ve dini otorite kanallarını tanıdılar (Berkey, 2011: 10). İslam'ın yükselişinden bu yana farklı tarihsel dönemlerdeki Ortadoğu siyasi teorileri topluma bireyden daha büyük önem vermiştir. Modern dönemde bu teorilerde devletin kavramsallaştırılması, bölgedeki insanların gerçek tarihsel deneyimlerinden açıkça etkilenmiştir (Akhavi, 2009: 72-74).

Misyonerler, Ortadoğu'nun manevi ve kültürel yıkımını benzer şekilde bağlantılı bulmuşlardır (Barbeau, 2017: 457). Giderek artan sayıda dindar Arap Müslüman için, Ortadoğu'da demokrasi, Müslüman toplumu daha erdemli bir hâle getirmek için tek araç olarak görülmektedir (Gerecht, 2011: 72). İsrail-Filistin çatışması, yaygın bir şekilde zamanımızın en zorlu çatışmalarından biri olarak kabul edilmektedir (Atieh & United Nations Institute for Disarmament Research, 2005: 2). Araplar, 1916'dan bu yana Yahudileri yenmek ya da onları denize sürme saplantılarından dolayı siyasi, ekonomik ve sosyal gelişimlerini önemsememiş ve ihmal etmişlerdir (Attar, 2009: 35). İsrail'in kurulması ve 1948 Birinci Arap-İsrail Savaşı'nın yıkıcı demografik ve politik sonuçlarının ardından -bu da Filistin felaketine (Arapça Nakba) ve Filistin topraklarının %78'inin ele geçirilmesine neden oldu. Eretz İsrail-Arap sorunu sonunda komşu Arap devletlerine de yayıldı. Filistinlilerin çıkarları doğrultusunda bir Yahudi devletinin kurulmasını engellemek amacıyla Mayıs 1948'de Filistin Savaşı sırasında beş Arap ordusu müdahale ederken, yerel Filistin sorunu bölgesel bir çatışmaya dönüştü. Ardından, 1967 Altı Gün Savaşı, İsrail'in diğer şeylerin yanı sıra Filistin topraklarını ele geçirmesine ve çatışmaların tarihinde bir dönüm noktası oldu. İsrail açısından, tüm bölgeye ait olan Arap sorunu, şimdi işgal altındaki topraklarla tam anlamıyla sınırlı olan yerel bir *Filistin sorunu* olmaya geri dönmüştür (Amar-Dahl, 2017: 17).

Ortadoğu, uluslararası sistem tarafından ya da daha doğrusu, merkezini geliştirip egemen olan büyük güçler tarafından derinden şekillenmiştir (Hinnebusch, 2003:

14). ABD Ortadoğu politikasının, genellikle kongrenin ilgisini çekeceği konulardan biri olduğu varsayılmaktadır (Stocker, 2015: 48). ABD'nin Ortadoğu'da pek çok önemli ve kalıcı çıkarları bulunmaktadır. Altı önemli ABD çıkarları arasında; (1) terörizmle mücadele, (2) kitle imha silahlarının yayılmasına karşı koymak, (3) istikrarlı petrol arz ve fiyatlarını sağlamak, (4) dost rejimlerin istikrarını sağlamak, (5) İsrail'in güvenliğini sağlamak, (6) demokrasi ve insan haklarını teşvik etmek yer almaktadır (Bensahel, Byman, & United States, 2004: 2). Yeni güç yapısında ABD, rejimi ve toplumu değiştirmek, devlete ait doğal kaynakları özelleştirmek, ülkeye Amerikan şirketlerini getirmek ve dini özgürlük arayışında olan İncil vaizlerine kapıyı açmak için bağımsız devletlerin iç işlerine zorla müdahale etme hakkını talep etmektedir (Amineh & Houweling, 2007: 49).

Ortadoğu'da süper güçler kendi hedeflerine karşı başışık değildir (Greenstock, 2017: 421). Sömürgecilik sonrası rejimler, eski siyasi elit ve burjuvazinin yerini alırken, halkın ilgisini çekip dâhil ederek yalnızca devlet gücünü pekiştirebildiler (Hazbun, 2015: 57). İsrail politikasının trajik çılgınlığı, ABD ve İngiltere tarafından destekli ve cesaret verilmesindedir (Macdonald, 2001: 179). Kuşkusuz bu durum, Amerika'nın politikalarında çok fazla aldatıcı olmuştur, bazıları uzun vadeli kaos üretmiştir (Neumann, 2017: 160). ABD'nin İsrail'e verdiği destek, Arap ve Müslüman dünyasında genel olarak Batı ve özellikle ABD'ye yönelik derin düşmanlıkları güçlendirmiştir (Theros, 2015: 78). Emperyal devlet adamları ve yerel seçkinlerin kabul ettiği siyasi ve sosyal düzen çözülmekte ve Ortadoğu'nun kendisi revize edilmektedir (Brockett, 2014: 383). Böylece, Ortadoğu rejimleri, katılım sürekliliğinin rekabetçi ve kapsayıcı olmayan tarafına, ancak farklılaşmamış liberal otokrasilere dönüşmüştür (Hinnebusch, 2010: 214). Ortadoğu çalışmalarının bu açısı, etkilerini daha ciddiye alarak fayda sağlayabilir (Weitz, 2017: 140).

Görsel 2: Ortadoğu'da Soğuk Savaş

Kaynak: (www.globalresearch.ca)

Ortadoğu, bir bölge olarak, 20. yüzyıla kadar öz/anlam standartlarında büyük ölçüde göz ardı edilmektedir (Bush, 2013: 203). Hristiyan ve Yahudi azınlıklar, azalan sayılarda da olsa, İslam'ın gelişiminin ardından Ortadoğu'da ikamet etmeye devam etmiştir (Fawaz, 2014: 30). Müslüman dünyasında İslam, geleneği eğiten, birleştiren ve koruyan bir unsur olarak algılanmaktadır (Liel, 2012: 45). İslam dünyası ve Batı, açıkça siyasi İslami gündemlerden eş zamanlı kaçınırken, bunun yerine *kültürel* veya *sivil İslam* kavramına dayanıyordu (Hoh & Wheeler, 2011: 6). Ayrıca Kur'an ayetleri ile Kur'an'ın bilgisinin Müslüman seçkinler arasında ne derece yayıldığına da bir göstergesidir (Bacharach, 2015: 22).

Dini ve seküler olanı tek bir söylemsel alana yerleştirmek, kavramsal kategorilerimizi denatüre etmekte sadece entelektüel bir uygulama değildir (El Shakry, 2015: 928-929). Evrenselcilik ve kültürel özgünlük soruları, bilimin ne olduğu sorusunu düşünen birçok insan için önemlidir (Schayegh, 2015: 588). Ortadoğu'daki devletler ve toplumlar bir boşlukta var olmamakta ve jeopolitik gerçekliklerin bölgedeki entelektüel yaşamın analizlerine dâhil edilmesi gerekir (Stein, 2014: 5). Milliyetçiliğin yükselişi, özellikle savaşlar arasındaki biçimlerinde, kimlikleri ve dilleriyle ilgili zorluklarla da yüzleşmek zorunda kaldıkları anlamına geliyordu (Bashkin, 2014: 578). Devlet sisteminin meşrulaştırılması aslında barış sürecinin başarısı için bir ön koşuldur (Susser, 2014: 229).

Öte yandan, DEAŞ (ISIS) Suriye'deki karışıklığı ve Irak'taki mezhepsel yönetimin başarısızlıklarını kullanarak son derece hızlı bir şekilde başarı elde etmiştir (Holbrook, 2015: 101). DEAŞ takipçileri selefi cihadizmi desteklemektedir. Bu tip cihatçılık, ideolojilerini diğer dinlerin taraftarlarına, kafirlere, -

Arapça'da küfr- dayatmak için şiddetli bir güç benimsemektedir (Panayiotides, 2015: 12). Mezhepsel şiddet ve ayrımcılık iddiaları, özellikle Suriye ve Irak'ta körüklenen şiddetin ardından Ortadoğu bölgesindeki gelişmelerin popüler ve bilimsel ifadelerini doyurmaktadır (Hurd, 2015: 61). Bununla birlikte, hiçbir çalışma, demokrasiyi engelleyen bir Ortadoğu veya Müslüman çoğunluk ülkesi olmanın ne olduğunu tanımlamamıştır (Hariri, 2015: 477).

Son yıllarda yine *uluslararası ilişkiler* düşüncesinin başka bir aşaması ön plana çıkmıştır (Harkavy, 2001: 39). Bölgenin iktidar seçkinleri, egemen ekonomik politika ve uygulamaları dikte etmiştir (Alvi, 2007: 70). Ortadoğu'daki hükümetler, modern vatandaşlarının iş, yaşam alanı ve yeni bir yaşam tarzına gömülü genişleyen boş zamanlarına eğlence talep ettikleri için zorlanacaktır (Simonsen, 2005: 8). Birçok dinî kurum, özellikle de kutsal bir biçimde ortaya çıkan gerçeklere sahip olduklarını iddia ettikleri ve bir zamanlar bir toplumda tekel pozisyonunu tuttuklarında, dinî özgürlük konusunda güçlük çekerler (Berger, 2014: 22). Bununla birlikte, ilham verici ve destekleyici inananların yanı sıra din, her zaman Ortadoğu çatışmasının retoriğini dile getirmiştir (Ross, 2010: 12).

Ortadoğu'da insanoğlunun onuruna dayanan dinî özgürlük (Beaulieu, 2012: 190); sosyal tarih, kolektif deneyimler, kültür ve dinsel inançlar, bu geleneklerin sosyal yapılarını etkiler (Boddie, Massengill, & Shi, 2012: 30). Gerçek tarihsel süreçleri sorgulamadan (Casanova, 2011: 61) farklı kültürel ve dinsel alanların Tanrıları arasındaki tanımlamaların sayısı arttıkça (Rives, 2011: 114); modern mistisizm kavramlarının özelleştirilmesi (King, 2011: 39), dinin toplumdaki varlığının kapsamını ve biçimini şekillendiren süreçlerin yelpazesi olarak anlaşılmaktadır (Herbert, 2011: 69).

Sosyolojik ve kültürel teorilerin yanı sıra Antonio Gramsci'nin çalışmasında, hegemonik bir elit, orantısız miktarda güç ve/veya ekonomik kaynakları ya da kültürel egemenliği kontrol eden küçük bir grup insandır (Masalha, 2014: 81).

Bu bağlamda *vadedilmiş topraklar* genellikle *Kenan ülkesi* olarak biliniyordu. Halkların bir karışımı tarafından iskan edildi ve Kenanlılar sınırlarının ötesinde bulundu. Topraklar "Mısır (Nil) nehrinden büyük nehre, Fırat nehrine" olarak tanımlandı. Fırat Anadolu dağlarında başlar ve Türkiye, Suriye ve Irak üzerinden akar. Mısır nehrinin Nil olduğunu kavramak asıldır. Her iki nehir için aynı İbranice kelime *nahar* kullanır (Haddad, 2015). Vadedilen topraklar, Cennetten sürgünden sonra Tanrı'nın halkı için özel bir yer tutuyor. Bir başka anlatımla, Genesis (*Yaratılış*) 1-2'de açıklanan Tanrı'nın yaratılış krallığının özgün koşullarını yeniden sağlamak için Tanrı'nın İbrahim aracılığıyla olan programıdır (Martin, 2015: 17). *Yaratılışta* toprak, yaratılışın başlangıcından itibaren Tanrı'nın armağanıdır (Burge, 2010). İncil'de Tanrı, İsrail'in topraklarını babalarına -İbrahim, İshak ve Yakub'a ve onların çocuklarına- İsraililere vaat etmektedir (Vreugd, 2018: 351). İsraililer kendileri ile büyülenir ve onlar vadedilen topraklarda yaşayan seçilmiş insanlardır (Sharkansky, 2005: 1).

Dini bağlanma, sosyal bilim literatüründe hem en kolay ulaşılabilir hem de en az anlaşılabilir dindarlık göstergesidir (Francis, 2008: 149). Sosyal ve coğrafi hareketliliğin dini bir kültüre etkisinin olması şaşırtıcı değildir (Coleman & Collins, 2017: 80). Dinsel faaliyet, emektarın kefareti ve yenilenmiş bir amaç duygusu bulabileceği bir yoldur (MacNair, 2007: 24). Ancak, tanımlandığında, din konuyla ilgili olarak sınırlandırılabilir, dönüşümünün yörengeleri anlaşılabilir (Hunt, 2005: 16).

İnsan toplulukları, her zaman bazı dış kurumlar aracılığıyla kendilerine göre hareket etmenin yollarını bulmuşlardır (Dupuy & DeBevoise, 2013: 11). Tanrı'ya olan inancın ve dinden kaynaklanan direncin en güçlü olduğu yer (Krech, 2014: 15), insan ilişkilerinde motive edici bir faktör olarak dini inancın önceliğinin çekici ve güçlü bir şekilde yeniden değerlendirilmesidir (Baker, 2016: 10). Dinin bir durumda istikrarı ve diğerinde hareketi nasıl teşvik ettiği (Day, 2013, 78) teolojik fikirlerin, toplum üzerinde büyük bir etkiye sahip olabileceği iddiasını keşfetmekle ilgilidir (Gill, 2013: 9). Kanıt sadece gerçeklikte değil (Riley, 2014: 17) aynı zamanda, dinin kendisinin küresel akımlar karşısında değişmesindedir (Juergensmeyer, Griego, & Soboslai, 2015: 30). Ortadoğu otoriterleri halkları tarafından yozlaşmış, adaletsiz ve kötü tiranlar olarak görülmektedir (Černý & Jones, 2017: 89). Son on yıl ayrıca Ortadoğu'daki çatışmalarda, savaşlarda, devrimlerde, ayaklanmalarda, göçlerde ve yerinden etmelerde acımasız ve çarpıcı bir artışa şahit olunmuştur (Tremayne, 2017: 2). Yeniden düşünmek,

uluslararası toplumu, uluslararası hukuku korumak için sorumlu tutmanın bir yolunu arayacaktır (Farsakh, 2013: 56).

Antropolojinin politikası kesinlikle bağlantılı ve aktivist antropoloji için bir çağrıdır (Bangstad, 2017: 852). Savaşın stratejik ve operasyonel yükünü dışsallaştırmak için vekil kullanma fikri yeni bir şey değildir. Asimetrik, düzensiz veya alışılmamış savaş kavramları gibi, vekil tarafından yapılan savaş da savaş tarihinde değişmez bir özellik olmuştur (Krieg, 2016: 99). Kesin inanç, kendisine sunulan yapay engeller ortadan kalktığında demokrasinin yer alabileceği yönündedir (Jervis, 2016: 287).

Tartışma ve Sonuç

Araştırma veri tabanında kendini gösteren; siyasi retorikteki bireysel göreve özgü yaşam tarzı felsefesi ve buna eşlik eden serbestlik derecesine sahip beklentilerin anlaşılmasıdır. Ortadoğu'da din olgusundaki niteliksel değişiklikleri inceleme; en azından araştırma bulgularını daha belirgin test etmek için ilişkiseldir. Bu bulgulara dayanarak araştırmanın odağını bağlamsallaştırmak; risk faktörlerine bağlı stresi azaltmak ve öğrenmeye davet eden çıkış stratejisi gerektirir. Bu makalede, Ortadoğu'yu anlamının gerçekliği, söylemsel yaklaşımlar bağlamsallığında, metodolojik deneyimin tümevarımsal temsilleridir. Sosyolojik analizde Tanrı'nın aşkınlığı insana özgü bir içkinlikle anlam kazanmaktadır. Gerçekliğin kendisi -hakikatin yasalarını- duyum ve anlamlar yoluyla insanın varoluşunda güvenilir kılmaktadır. Din; gerçekliğin bilincinden farklı inanç nesnesinde, toplumsal hayatın zihin durumuna ilişkin ayırt edici temel aksiyonları -şüphecilik üzerinden değil- fenomenolojik olarak sunmaktadır. Bir dinin, gerçekliğin doğasıyla ilgili bilişsel pratiklerinin özü, insanın varoluş alanının tasavvurudur. Özne ve nesne arasındaki diyalektik süreç gerçeklik düzleminde devam ettiği müddetçe, dinin içsel ve dışsal yansımaları tarihin hafızasında yer tutmaya devam edecektir. İnanç; son tahlilde, hiçbir ihtirasın sarsamayacağı iç huzuru, bireyin içindeki denetlenemez ahlakçılığın taleplerini, özel bir samimiyet dininin hakikat alanını belirlemektedir. Bu makalede, olgu ve mekânlar; örneklem kodlarını, düşünürselliğin geliştiği pratiklerde sadeleştirmektedir. Ortadoğu'da aidiyet; fenomenolojik ayrımsızlığın mekânsal varoluş merkezlerinin soyutluğunda, nesnel yapılandıran bilinçtir. Ortadoğu'da din olgusunun, bilişsel işleyişin yönleri üzerindeki bir üretkenlik profilini sürdürmesi beklenir. Ortadoğu'da risk ve ödülün etkin paylaşımı yalnızca demografik eğilimleri değil; geleneksel çıktılara bağlanan sosyokültürel davranışlardaki çarpıcı farkın ayrımcılık ortamını çağırabilir. Ortadoğu'da etnik-mezhepsel-dinsel öğretilerden kaynaklanan gerilimler vekalet savaşlarına gerekçe oluşturarak; demografik, siyasi ve coğrafi sınır değişikliklerini beraberinde getirmektedir. Daha da önemlisi, -gerçekleşen tüm bu olumsuzluklar- bölgesel

göç sorunlarıyla birlikte insani ve psikolojik değer kayıplarının yaşanmasına sebep olmaktadır. Ortadoğu'yu anlamak –tarihsel süreç ve olguları kavramsallaştırmanın ötesinde- insana ve topluma bakışımızı içselleştiren yeni paradigmaları gerektirmektedir.

Kaynakça

- Abowd, T. P. (2014). *Colonial Jerusalem: The Spatial Construction of Identity and Difference in a City of Myth, 1948-2012* (Vol. First edition). Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press.
- Afridi, M. M. (2014). Jews and Muslims: Collaboration through Acknowledging the Shoah. In S. L. Gilman (Ed.), *Judaism, Christianity, and Islam: Collaboration and Conflict in the Age of Diaspora* (pp. 35-53). Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Akhavi, S. (2009). *The Middle East: The Politics of the Sacred and Secular*. London: Zed Books.
- Al-Ali, N. S., & Pratt, N. C. (2009). *Women and War in the Middle East: Transnational Perspectives*. London: Zed Books.
- Allison, J. (2012). Jordan: The Economics of the Baghdad Pact. In M. Trentin, & M. Gerlini (Eds.), *Middle East and the Cold War: Between Security and Development* (pp. 53-77). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Alvi, H. (2007). *Regional Integration in the Middle East: An Analysis of Inter-Arab Cooperation*. Lewiston: Edwin Mellen Press.
- Amar-Dahl, T. (2017). *Zionist Israel and the Question of Palestine: Jewish Statehood and the History of the Middle East Conflict*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.
- Amineh, M. P., & Houweling, H. (2007). Theory and Transformation in the Greater Middle East: The Role of the United States. In M. Parvizi Amineh (Ed.), *The Greater Middle East in Global Politics: Social Science Perspectives on the Changing Geography of the World Politics* (pp. 43-73). Leiden: Brill.
- Ammerman, N. T. (2013). *Sacred Stories, Spiritual Tribes: Finding Religion in Everyday Life*. New York: Oxford University Press.
- Amstutz, M. R. (2013). *Evangelicals and American Foreign Policy*. New York: Oxford University Press.
- Anderson, J. W. (2013). Anthropology's Middle Eastern Prehistory: An Archaeology of Knowledge. In S. Hafez, & S. Slyomovics (Eds.), *Anthropology of the Middle East and North Africa: Into the New Millennium* (pp. 35-40). Bloomington: Indiana University Press.
- Ariel, Y. S. (2000). *Evangelizing the Chosen People: Missions to the Jews in America, 1880 - 2000*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Asad, T. (2003). *Formations of the Secular: Christianity, Islam, Modernity*. Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Atieh, A., & United Nations Institute for Disarmament Research. (2005). *Peace in the Middle East: P2P and the Israeli-Palestinian Conflict*. Geneva, Switzerland: United Nations Publications.
- Attar, R. A. (2009). *Arms and Conflict in the Middle East* (Vol. 1st ed). Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- Augsburger, D. W., & Abu-Nimer, M. (2009). *Peace-Building By, Between, and Beyond Muslims and Evangelical Christians*. Lanham: Lexington Books.
- Avon, D., Todd, J. M., & Khatchadourian, A.-T. (2012). *Hezbollah: A History of the "Party of God."* Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Bacharach, J. L. (2015). Material Evidence and Narrative Sources: Teaching and Studying Numismatic Evidence. In D. Talmon-Heller & K. Cytryn-Silverman (Eds.), *Material Evidence and Narrative Sources: Interdisciplinary Studies of the History of the Muslim Middle East* (pp. 17-29). Leiden: Brill.
- Baker, W. J. (2016). *Of Gods and Games: Religious Faith and Modern Sports*. Athens: University of Georgia Press.
- Bangstad, S. (2017). Anthropology's politics: disciplining the Middle East. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 23(4), 851-852.
- Bankston, C. L. (2003). *World Conflicts: Asia and the Middle East*. Pasadena, Calif: Salem Press.
- Barbeau, A. E. (2017). Religious voluntarism, political individualism, and the secular: Nineteenth-century evangelical encounters in the Middle East. *Middle Eastern Studies*, 53(3), 454-469.
- Baron, B. (2016). Gendering Middle East History. *International Journal of Middle East Studies*, 48(3), 551-554.
- Bashkin, O. (2014). The Middle Eastern Shift and Provincializing Zionism. *International Journal of Middle East Studies*, 46(3), 577-580.
- Beaulieu, P. D. (2012). *Beyond Secularism and Jihad?: A Triangular Inquiry Into the Mosque, the Manger, and Modernity*. Lanham, Md: UPA.
- Beckford, J. A. (2003). *Social Theory and Religion*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

- Beckford, J. A. (2011). Religion in Prisons and in Partnership with the State. In J. Barbalet, A. Possamai, & B. S. Turner (Eds.), *Religion and the State: A Comparative Sociology* (pp. 43-64). London: Anthem Press.
- Bellah, R. N. (2011). *Religion in Human Evolution*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Bengtson, V. L. (2013). *Families and Faith: How Religion Is Passed Down Across Generations*. New York: Oxford University Press.
- Bensahel, N., Byman, D., & United States. (2004). *The Future Security Environment in the Middle East: Conflict, Stability, and Political Change*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Berger, P. L. (2014). *The Many Altars of Modernity: Toward a Paradigm for Religion in a Pluralist Age*. New York: De Gruyter.
- Berkey, J. P. (2011). "There Are 'ulamā', and Then There Are 'ulamā' ": Minor Religious Institutions and Minor Religious Functionaries in Medieval Cairo. In R. E. Margariti, A. Sabra, & P. M. Sijpesteijn (Eds.), *Histories of the Middle East: Studies in Middle Eastern Society, Economy and Law in Honor of A.L. Udovitch* (pp. 9-22). Leiden: Brill.
- Bermant, A. (2013). The impact of the cold war on the Thatcher government's Middle East policy. *Israel Affairs*, 19(4), 623-639.
- Besecke, K. (2010). Seeing Invisible Religion: Religion as a Societal Conversation about Transcendent Meaning. In S. Aupers, & D. Houtman (Eds.), *Religions of Modernity: Relocating the Sacred to the Self and the Digital* (pp. 89-114). Leiden: Brill.
- Beyer, P. (2011). Religious Pluralization and Intimations of a Post-Westphalian Condition in a Global Society. In P. Michel, & E. Pace (Eds.), *Annual Review of the Sociology of Religion* (pp. 3-29). Leiden: Brill.
- Bielo, J. S. (2011). *Emerging Evangelicals: Faith, Modernity, and the Desire for Authenticity*. New York: NYU Press.
- Bille, M., & Bandak, A. (2013). *Politics of Worship in the Contemporary Middle East: Sainthood in Fragile States*. Boston: Brill.
- Blanchard, C. M., Humud, C. E., & Nikitin, M. B. D. (2014). Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response. In D. V. Gray (Ed.), *Internal Conflict Regions in the Middle East: Iraq and Syria* (pp. 65-98). New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Bligh, A. (2014). Redefining the Post-Nation-State Emergence Phase in the Middle East in Light of the "Arab Spring." *Journal of the Middle East and Africa*, 5(3), 201-219.
- Boddie, S. C., Massengill, R. P., & Shi, A. F. (2012). Did the Religious Group Socioeconomic Ranking Change Leading Into the Great Recession? In L. A. Keister, J. McCarthy, & R. Finke (Eds.), *Religion, Work, and Inequality* (pp. 27-47). Bingley, U.K.: Emerald Group Publishing Limited.
- Boone, C. B. (2013). *Puritan Evangelism: Preaching for Conversion in Late-Seventeenth Century English*. Milton Keynes, England: Paternoster.
- Brockett, G. D. (2014). Middle East History Is Social History. *International Journal of Middle East Studies*, 46(2), 382-384.
- Brooks, A. & Young, R. (2016). Historical Archaeology and Heritage in the Middle East: A Preliminary Overview. *Historical Archaeology*, 50(4), 22-35.
- Burge, G. M. (2010). *Jesus and the Land: The New Testament Challenge to "Holy Land" Theology*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Bush, A. (2013). Minding the gap: Approaches to addressing the Middle East within the social science standards. *International Journal of Contemporary Iraqi Studies*, 7(3), 199-218.
- Butterlin, P. (2015). Late Chalcolithic Mesopotamia: towards a definition of sacred space and its evolution. In N. Laneri (Ed.), *Defining the Sacred: Approaches to the Archaeology of Religion in the Near East* (Vol. 1st [edition]) (pp. 60-72). Philadelphia: Oxbow Books.
- Casanova, J. (2011). The Secular, Secularizations, Secularisms. In C. J. Calhoun, M. Juergensmeyer, & J. VanAntwerpen (Eds.), *Rethinking Secularism* (pp. 54-74). New York: Oxford University Press.
- Černý, K., & Jones, P. (2017). *Instability in the Middle East: Structural Changes and Uneven Modernisation 1950-2015*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press.
- Cevik, N. (2016). *Muslimism in Turkey and Beyond: Religion in the Modern World*. New York: Palgrave Macmillan.
- Chalcraft, J. (2016). Modern Movements and Histories: The Middle East from the Bottom-up. *Brown Journal of World Affairs*, 23(1), 51-59.
- Chambers, P. R., & University of Wales. (2004). *Religion, Secularization and Social Change in Wales: Congregational Studies in a Post-Christian Society*. Cardiff: University of Wales.
- Christiano, K. J. (2011). Clio Goes to Church—Again: Places for History in the Sociology of Religion. In B. J. Denison (Ed.), *History, Time, Meaning, and Memory: Ideas for the Sociology of Religion* (pp. 9-45). Leiden: Brill.

- Cochran, P. (2005). *Evangelical Feminism: A History*. New York: NYU Press.
- Cohen, M. (2017). *Britain's Hegemony in Palestine and in the Middle East, 1917-56- Changing Strategic Imperatives*. [Place of publication not identified]: Vallentine Mitchell.
- Cohen, R. (2014). *Upheavals in the Middle East: The Theory and Practice of a Revolution*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Coleman, S., & Collins, P. (2017). *Religion, Identity and Change: Perspectives on Global Transformations*. London: Routledge.
- Comer, G. S. (2013). *Soul Whisperer: Why the Church Must Change the Way It Views Evangelism*. Eugene, Ore: Resource Publications.
- Constantinides, S. (2016). Geopolitical Poker in the Eastern Mediterranean. In A. Petasis (Ed.), *Intractable Dilemmas in the Energy-Rich Eastern Mediterranean* (pp. 1-46). [N.p.]: Cambridge Scholars Publishing.
- Couroucli, M. (2012). Chthonian Spirits and Shared Shrines: The Dynamics of Place among Christians and Muslims in Anatolia. In G. Bowman (Ed.), *Sharing the Sacra: The Politics and Pragmatics of Intercommunal Relations Around Holy Places* (pp. 39-51). New York: Berghahn Books.
- Daly, J. P. (2002). *When Slavery Was Called Freedom: Evangelicalism, Proslavery, and the Causes of the Civil War*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- Davie, G. (2003). The Evolution of the Sociology of Religion: Theme and Variations. In M. Dillon (Ed.), *Handbook of the Sociology of Religion* (pp. 61-75). Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- Day, J. M. (2013). Narration, Identity, and Human Development: Cognitive-Developmental and Discursive Approaches to Understanding Religious Voices in Self-Narratives. In M. Buitelaar, & H. Zock (Eds.), *Religious Voices in Self-Narratives: Making Sense of Life in Times of Transition* (pp. 53-82). Boston: De Gruyter.
- Deeb, L., & Winegar, J. (2016). *Anthropology's Politics: Disciplining the Middle East*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Del Sarto, R. A. (2017). Contentious borders in the Middle East and North Africa: context and concepts. *International Affairs*, 93(4), 767-787.
- Deshen, S. (1982). Israel: Searching for Identity. In C. Caldarola (Ed.), *Religions and Societies: Asia and the Middle East* (pp. 85-118). Berlin: De Gruyter.
- Dillon, C. (2012). *Telling the Gospel Through Story: Evangelism That Keeps Hearers Wanting More*. Downers Grove, Illinois: IVP Books.
- Dupuy, J. P., & DeBevoise, M. B. (2013). *The Mark of the Sacred*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Dyck, B. (2014). God on Management: The World's Largest Religions, The "Theological Turn," and Organization and Management Theory and Practice. In P. Tracey, N. Phillips, & M. Lounsbury (Eds.), *Religion and Organization Theory* (pp. 18-33). United Kingdom: Emerald Group Publishing Limited.
- Dzialtuvaite, J. (2006). The role of religion in language choice and identity among Lithuanian immigrants in Scotland. In T. Omoniyi, & J. A. Fishman (Eds.), *Explorations in the Sociology of Language and Religion* (pp. 79-85). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
- Edara, I. R. (2013). Spirituality's Unique Role in Positive Affect, Satisfaction with Life, and Forgiveness over and above Personality and Individualism-Collectivism. In A. Village, & R. L. Piedmont (Eds.), *Research in the Social Scientific Study of Religion* (pp. 15-41). Leiden: Brill.
- El Shakry, O. (2015). "History without Documents": The Vexed Archives of Decolonization in the Middle East. *American Historical Review*, 120(3), 920-934.
- Farsakh, L. (2013). Colonial Occupation and Development in the West Bank and Gaza: Understanding the Palestinian Economy through the Work of Yusif Sayigh. In R. Davis, M. Kirk, & G. Piterberg (Eds.), *Palestine and the Palestinians in the 21st Century* (pp. 35-59). Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Fawaz, L. T. (2014). *A Land of Aching Hearts: The Middle East in the Great War*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Fox, J. (2013). Religious Armed Conflict and Discrimination in the Middle East and North Africa: An Introduction. *Civil Wars*, 15(4), 407-410.
- Francis, L. J. (2008). Self-assigned religious affiliation: a study among adolescents in England and Wales. In B. Spalek, & A. Imtoul (Eds.), *Religion, Spirituality and the Social Sciences: Challenging Marginalisation* (pp. 149-161). Bristol, UK: Policy Press.
- Funk, N. C., & Said, A. A. (2009). *Islam and Peacemaking in the Middle East*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Furseth, I., & Repstad, P. (2006). *An Introduction to the Sociology of Religion: Classical and Contemporary Perspectives*. Aldershot, England: Routledge.

- Gasaway, B. W. (2014). *Progressive Evangelicals and the Pursuit of Social Justice* (Vol. 1 [edition]). Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press.
- Gehring, M. J. (2017). *The Oxbridge Evangelist: Motivations, Practices, and Legacy of C.S. Lewis*. Eugene, Oregon: Cascade Books.
- Gelvin, J. L. (2015). *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know®* (Vol. Second edition). New York: Oxford University Press.
- Gerecht, R. M. (2011). *Wave: Man, God, and the Ballot Box in the Middle East*. Stanford, Calif: Hoover Press.
- Gill, R. (2013). *Society Shaped by Theology: Sociological Theology Volume 3*. Farnham, England: Routledge.
- Gordis, D. (2012). *Promise of israel: Why its seemingly greatest weakness is actually its greatest strength*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Greenstock, J. (2017). Is This Russia's Moment in the Middle East? *Asian Affairs*, 48(3), 419-427.
- Gregg, G. S. (2005). *The Middle East: A Cultural Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Haas, M. L. (2012). *The Clash of Ideologies: Middle Eastern Politics and American Security*. New York: Oxford University Press.
- Haddad, S. K. (2015). *The Modern State of Israel and Biblical Prophecy*. New York: Clink Street.
- Hankins, B. (2008). *American Evangelicals: A Contemporary History of a Mainstream Religious Movement*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Hariri, J. G. (2015). A Contribution to the Understanding of Middle Eastern and Muslim Exceptionalism. *Journal of Politics*, 77(2), 477-490.
- Harkavy, R. (2001). Strategic Geography and the Greater Middle East. *Naval War College Review*, 54(4), 36-53.
- Harms, G. (2010). *Straight Power Concepts in the Middle East: US Foreign Policy, Israel and World History*. London: Pluto Press.
- Harris, K. (2016). Making and Unmaking of the Greater Middle East. *New Left Review*, (101), 5-34.
- Hazbun, W. (2015). A History of Insecurity: From the Arab Uprisings to ISIS. *Middle East Policy*, 22(3), 55-65.
- Held, C. C., Cotter, J. V., & Cummings, J. T. (2011). *Middle East Patterns: Places, Peoples, and Politics* (Vol. 5th ed). Boulder, CO: Westview Press.
- Henry, C. M., & Springborg, R. (2001). *Globalization and the Politics of Development in the Middle East*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Herbert, D. (2011). A Sociological Perspective on the Public Significance of Religion: From Secularization to 'Publicization'. In L. J. Francis, & H. Ziebertz (Eds.), *The Public Significance of Religion* (pp. 65-94). Leiden: Brill.
- Hinnebusch, R. A. (2003). *The International Politics of the Middle East*. Manchester: Manchester University Press.
- Hinnebusch, R. A. (2010). Toward a Historical Sociology of State Formation in the Middle East. *Middle East Critique*, 19(3), 201-216.
- Hinnebusch, R. A. (2015). *The International Politics of the Middle East: Second Edition* (Vol. Second edition). Manchester, UK: Manchester University Press.
- Hoh, A., & Wheeler, B. (2011). East by Mid East: Studies in Cultural, Historical and Strategic Connectivities. *Comparative Islamic Studies*, 7(1/2), 1-11.
- Holbrook, D. (2015). Al-Qaeda and the Rise of ISIS. *Survival* (00396338), 57(2), 93-104.
- <https://archive.4plebs.org/pol/thread/167522598/06.01.2022>.
- <http://ednews.net/en/news/analytical-wing/321217-new-middle-east-order-quietly-constructed06.01.2022>.
- <https://guides.library.cornell.edu/MideastIslamStudies/AtlasesMapsGIS06.01.2022>.
- <https://www.diplomatikstrateji.com/ortadogu-da-ulkeler-analizi/07.01.2022>.
- <https://www.globalresearch.ca/the-american-iranian-cold-war-in-the-middle-east-and-the-threat-of-a-broader-war/2843907.01.2022>.
- <https://www.theonion.com/war-torn-middle-east-seeks-solace-in-religion-181956863006.01.2022>.
- <https://www.vocfm.co.za/the-mending-of-the-middle-east/06.01.2022>.
- Hunt, S. (2005). *Religion and Everyday Life*. London: Routledge.
- Hunter, G. G. (2010). *The Celtic Way of Evangelism: How Christianity Can Reach the West-- Again* (Vol. Tenth anniversary revised and expanded edition). Nashville: Abingdon Press.
- Hurd, E. S. (2015). Politics of Sectarianism: Rethinking Religion and Politics in the Middle East. *Middle East Law & Governance*, 7(1), 61-75.
- Ingersoll, J. (2003). *Evangelical Christian Women: War Stories in the Gender Battles*. New York: NYU Press.
- Jacobs, M. F. (2011). *Imagining the Middle East: The Building of an American Foreign Policy, 1918-1967*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

- Jenkins, K. E. (2014). *Sacred Divorce: Religion, Therapeutic Culture, and Ending Life Partnerships*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Jervis, R. (2016). Understanding the Bush Doctrine: Preventive Wars and Regime Change. *Political Science Quarterly (Wiley-Blackwell)*, 131(2), 285-311.
- John, F. W., Walvoord, J. F., & Hitchcock, M. (2007). *Armageddon, Oil, and Terror: What the Bible Says about the Future*. Carol Stream, Illinois: Tyndale House Publishers, Inc.
- Jones, S. J. (2003). *The Evangelistic Love of God and Neighbor: A Theology of Witness and Discipleship*. Nashville, TN: Abingdon Press.
- Juergensmeyer, M., Griego, D., & Soboslai, J. (2015). *God in the Tumult of the Global Square: Religion in Global Civil Society*. Oakland, California: University of California Press.
- Kahana, E., & Suwaed, M. (2009). *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence*. Lanham, Md: Scarecrow Press.
- Karber, P. (2012). *Fear and Faith in Paradise: Exploring Conflict and Religion in the Middle East*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Kelman, H. C. (2004). National Identity and the Role of the "Other" in Existential Conflicts: The Israeli-Palestinian Case. In J. Bunzl (Ed.), *Islam, Judaism, and the Political Role of Religions in the Middle East* (pp. 61-74). Gainesville, FL: University Press of Florida.
- Key, A. (2010). Language and Literature in al-Rāghib al-İşfahānī. In H. Qutbuddin, Y. Mendel, & B. D. Nicola (Eds.), *Reflections on Knowledge and Language in Middle Eastern Societies* (pp. 32-62). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Khalil, O. F. (2014). The Crossroads of the World: U.S. and British Foreign Policy Doctrines and the Construct of the Middle East, 1902-2007pass:[*]. *Diplomatic History*, 38(2), 299-344.
- King, R. (2011). Imagining Religions in India: Colonialism and the Mapping of South Asian History and Culture. In A. S. Mandair, & M. Dressler (Eds.), *Secularism and Religion-Making* (pp. 37-61). New York: Oxford University Press.
- King, S. J. (2009). *The New Authoritarianism in the Middle East and North Africa*. Bloomington: Indiana University Press.
- Knott, K. (2014). *The Location of Religion: A Spatial Analysis*. London: Routledge.
- Krech, V. (2014). The Religious between Self-Referential Religious Communication, Communication on Religion, and Sacralization. In J. Küpper, K. W. Hempfer, & E. Fischer-Lichte (Eds.), *Religion and Society in the 21st Century* (pp. 13-38). Berlin: De Gruyter.
- Krieg, A. (2016). Externalizing the burden of war: The Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East. *International Affairs*, 92(1), 97-113.
- Labuschagne, B. C. (2013). Religion and Politics in Post-Secular Society: Beyond the Public/Private Divide. In W. Hofstee, & A. Kooij (Eds.), *Religion Beyond Its Private Role in Modern Society* (pp. 15-28). Leiden: Brill.
- Leaf, M. J. (2014). *The Anthropology of Eastern Religions: Ideas, Organizations, and Constituencies*. Lanham: Lexington Books.
- Leeming, D. A. (2004). *Jealous Gods and Chosen People: The Mythology of the Middle East*. Oxford: Oxford University Press.
- Levi, J. (2011). *Middle East History*. [Boca Raton, Florida]: QuickStudy Reference Guides.
- Lewis, B. (2004). *From Babel to Dragomans: Interpreting the Middle East*. New York: Oxford University Press.
- Lewis, B. (2010). *Faith and Power: Religion and Politics in the Middle East*. New York: Oxford University Press.
- Liel, A. (2012). The Turkish Model and the Arab Spring. *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics & Culture*, 18(1), 45-51.
- Lu, L., & Thies, C. G. (2013). War, Rivalry, and State Building in the Middle East. *Political Research Quarterly*, 66(2), 239-253.
- Luhmann, N., & Kieserling, A. (2013). *A Systems Theory of Religion*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Lundskow, G. N. (2008). *The Sociology of Religion: A Substantive and Transdisciplinary Approach*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- Lynch, G. (2014). *On the Sacred*. London: Routledge.
- Macdonald, H. (2001). Geopolitics in the Middle East. *Geopolitics*, 6(3), 177-185.
- MacNair, R. M. (2007). Killing as trauma: The religious implications of perpetration-induced traumatic stress. In R. L. Piedmont, & D. O. Moberg (Eds.), *Research in the Social Scientific Study of Religion* (pp. 17-39). Leiden: Brill.
- Maddy-Weitzman, B. (2000). Why Did Arab Monarchies Fall? An Analysis of Old and New Explanations. In J. Kostiner (Ed.), *Middle East Monarchies: The Challenge of Modernity* (pp. 37-52). Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

- Madsen, R. (2012). What Is Religion? Categorical Reconfigurations in a Global Horizon. In P. S. Gorski, D. K. Kim, J. Torpey, & J. VanAntwerpen (Eds.), *The Post-Secular in Question: Religion in Contemporary Society* (pp. 19-29). [Brooklyn, N.Y.]: NYU Press.
- Marchadour, A., Neuhaus, D., & Martini, C. C. M. (2006). *The Land, the Bible, and History: Toward the Land That I Will Show You*. New York: Fordham University Press.
- Martin, O. (2015). *Bound for the Promised Land*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.
- Martin, R. (2012). *Will Many Be Saved?: What Vatican II Actually Teaches and Its Implications for the New Evangelization*. Grand Rapids, Mich: Eerdmans.
- Masalha, N. (2014). *The Zionist Bible: Biblical Precedent, Colonialism and the Erasure of Memory*. London: Routledge.
- McLennan, G. (2010). Spaces of Postsecularism. In A. L. Molendijk, J. Beaumont, & C. Jedan (Eds.), *Exploring the Postsecular: The Religious, the Political and the Urban* (pp. 41-62). Leiden: Brill.
- McMurray, D. A., & Ufheil-Somers, A. (2013). *The Arab Revolts: Dispatches on Militant Democracy in the Middle East*. Bloomington: Indiana University Press.
- Meyer, D. (2012). *Witness Essentials: Evangelism That Makes Disciples*. Downers Grove, Ill: IVP Connect.
- Neumann, R. E. (2017). America's War for the Greater Middle East: A Military History. *Middle East Policy*, 24(2), 160-166.
- Oliver, P. (2012). *New Religious Movements: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum.
- Ovendale, R. (2013). *The Origins of the Arab Israeli Wars* (Vol. Fourth edition). Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Overall, C. (2012). Indirect Indoctrination, Internalized Religion, and Parental Responsibility. In P. Caws, & S. Jones (Eds.), *Religious Upbringing and the Costs of Freedom: Personal and Philosophical Essays* (pp. 11-26). University Park, Pa: Penn State University Press.
- Pagitt, D. (2014). *Evangelism in the Inventive Age*. Nashville, TN: Abingdon Press.
- Panayiotides, N. (2015). The Islamic State and the Redistribution of Power in the Middle East. *International Journal on World Peace*, 32(3), 11-24.
- Patke, R. S. (2013). *Modernist Literature and Postcolonial Studies*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Richter, A. (2001). *Avoiding Armageddon*. Vancouver: UBC Press.
- Riley, N. S. (2014). *Got Religion?: How Churches, Mosques, and Synagogues Can Bring Young People Back*. West Conshohocken, PA: Templeton Press.
- Rives, J. B. (2011). Roman Translation: Tacitus and Ethnographic Interpretation. In P. A. Harland (Ed.), *Travel and Religion in Antiquity* (pp. 107-117). Waterloo, Ont: Wilfrid Laurier University Press.
- Rosario, T. C.-D., & Dorsey, J. M. (2013). Comparative Protest Spaces in Asia and the Middle East. *Air & Space Power Journal: Afrique et Francophonie*, 4(4), 80-96.
- Rosman, D. M. (2012). *Evangelicals and Culture* (Vol. 2nd ed). Cambridge, U.K.: James Clarke & Co.
- Ross, S. (2010). *Understand the Middle East (since 1945)*. London: Hodder Education.
- Salem Press. (2014). *Sociology Reference Guide*. Pasadena, Calif: Salem Press.
- Sayigh, Y. (2005). US and European support to democratic reform: The intentions and practices as seen from the Middle East. In B. Rahbek (Ed.), *Democratisation in the Middle East: Dilemmas and Perspectives* (pp. 41-58). Aarhus: Aarhus University Press.
- Schayegh, C. (2015). Three Questions for Historians of Science in the Modern Middle East and North Africa. *International Journal of Middle East Studies*, 47(3), 588-591.
- Schwarz, R. (2011). *War and State Building in the Middle East*. Gainesville: University Press of Florida.
- Scott-Baumann, M. (2009). *Crisis in the Middle East: Israel and the Arab States 1945-2007*. London: Hodder Education Group.
- Shakow, A. (2010). "Oriental Plague" in the Middle Eastern Landscape: A Cautionary Tale. *International Journal of Middle East Studies*, 42(4), 660-662.
- Sharkansky, I. (Ed.). (2005). *Governing Israel: Chosen People, Promised Land and Prophetic Tradition*. London: Routledge.
- Sharot, S. (2001). *A Comparative Sociology of World Religions: Virtuosi, Priests, and Popular Religion*. New York: NYU Press.
- Simonsen, J. B. (2005). *Youth and Youth Culture in the Contemporary Middle East*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Smart, N. (2015). *The Science of Religion and the Sociology of Knowledge: Some Methodological Questions*. Princeton: Princeton University Press.
- Smidt, C. E. (2013). *American Evangelicals Today*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

- Smith, S. D. (2012). The Phases and Functions of Freedom of Conscience. In J. Witte, & M. C. Green (Eds.), *Religion and Human Rights: An Introduction* (pp. 155-169). Oxford: Oxford University Press.
- Sorenson, D. S. (2009). *An Introduction to the Modern Middle East: History, Religion, Political Economy, Politics*. Boulder, CO: Westviewpass Press.
- Spangler, E. (2015). *Understanding Israel/Palestine: Race, Nation, and Human Rights in the Conflict*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Spruyt, H. (2014). Territorial Concessions, Domestic Politics, and the Israeli-Palestinian Conflict. In M. F. Elman, O. Haklai, & H. Spruyt (Eds.), *Democracy and Conflict Resolution: The Dilemmas of Israel's Peacemaking* (Vol. First edition) (pp. 29-66). Syracuse, New York: Syracuse University Press.
- Stein, E. (2014). Intellectuals and Political Change in the Modern Middle East and North Africa, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 41(1), 1-7.
- Stephanous, A. Z. (2010). *Political Islam, Citizenship, and Minorities: The Future of Arab Christians in the Islamic Middle East*. Lanham: UPA.
- Stephens, R. J., & Giberson, K. (2011). *The Anointed: Evangelical Truth in a Secular Age*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Stih, P. (2010). *The Middle Ages Between the Eastern Alps and the Northern Adriatic: Select Papers on Slovene Historiography and Medieval History*. Leiden: Brill.
- Stocker, J. R. (2015). Fulbright's Middle East: A Senator's Influence on American Foreign Policy. *DOMES: Digest of Middle East Studies*, 24(1), 47-73.
- Susser, A. (2014). Israel's Place in a Changing Regional Order (1948–2013). *Israel Studies*, 19(2), 218-238.
- Swenson, D. (2009). *Society, Spirituality, and the Sacred: A Social Scientific Introduction* (Vol. 2nd ed). Toronto, Ont: University of Toronto Press, Higher Education Division.
- Teasdale, M. R., & Campbell, T. (2014). *Methodist Evangelism, American Salvation: The Home Missions of the Methodist Episcopal Church, 1860- 1920*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers.
- Tessler, M. A. (2015). *Islam and Politics in the Middle East: Explaining the Views of Ordinary Citizens*. Bloomington: Indiana University Press.
- Theros, P. N. (2015). Facing Reality in the Middle East: Understanding Why the Islamic State Is Winning and What to Do about It. *Mediterranean Quarterly*, 26(4), 69-88.
- Thiessen, E. J. (2011). *The Ethics of Evangelism*. Milton Keynes: Paternoster.
- Tremayne, S. (2017). Introduction: Emerging Kinship in a Changing Middle East. *Anthropology of the Middle East*, 12(2), 1-7.
- Turnbull, R. D. (2012). *A Passionate Faith: What Makes an Evangelical?* Oxford: Monarch Books.
- Turner, J. G. (2008). *Bill Bright and Campus Crusade for Christ: The Renewal of Evangelicalism in Postwar America*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Urban, M. (2012). *Theodicy of Culture and the Jewish Ethos: David Koigen's Contribution to the Sociology of Religion*. Berlin: De Gruyter.
- Vance, J. (2014). *Secrets: Humanism, Mysticism, and Evangelism in Erasmus of Rotterdam, Bishop Guillaume Briçonnet, and Marguerite De Navarre*. Boston: Brill.
- Vreugd, K. (2018). The Land and the Zionist State of Israel. In H. J. Koorevaar & M. Paul (Eds.), *The Earth and the Land: Studies about the Value of the Land of Israel in the Old Testament and Afterwards* (pp. 345-376). Berlin: Peter Lang GmbH.
- Warner, R. (2010). *Secularization and Its Discontents*. London: Continuum.
- Wasserstein, B. (2008). *Israelis and Palestinians: Why Do They Fight? Can They Stop?* (Vol. 3rd ed). New Haven [Conn.]: Yale University Press.
- Waterman, A. J. (2016). Diabolical Enterprises and Abominable Superstitions: Islam and the Conceptualization of Finance in Early American Literature. In A. Lubin & M. M. Kraidy (Eds.), *American Studies Encounters the Middle East* (pp. 31-59). [N.p]: The University of North Carolina Press.
- Watton, V. W. (2010). *Religion and Society* (Vol. 3rd ed). London: Hodder Education.
- Weitz, L. (2017). Slavery and the Historiography of Non-Muslims in the Medieval Middle East. *International Journal of Middle East Studies*, 49(1), 139-142.
- White, A. (2011). *Faith Under Fire: What the Middle East Conflict Has Taught Me About God*. Oxford: Lion Hudson Plc.
- Wilford, J. G. (2012). *Sacred Subdivisions: The Postsuburban Transformation of American Evangelicalism*. New York: NYU Press.
- Wolterstorff, N. (2012). "The Authorities Are God's Servants": Is a Theistic Account of Political Authority Still Viable or Have Humanist Accounts Won the Day? In K. L. Grasso, & C. R. Castillo (Eds.), *Theology and Public Philosophy: Four Conversations* (pp. 47-56). Lanham, Maryland: Lexington Books.

- Wuthnow, R. (2012). *The God Problem: Expressing Faith and Being Reasonable*. Berkeley: University of California Press.
- Yeager, J. M. (2013). *Early Evangelicalism: A Reader*. New York: Oxford University Press.
- Zuckerman, P. (2003). *Invitation to the Sociology of Religion*. New York: Routledge.